

KADERİ KESİŞEN İKİ ARKETİP: EMMA BOVARY İLE BİHTER ZİYAGİL

Two Arcetypes Cross Fate: Bihter and Emma Bovary

Hüseyin YAŞAR¹

¹Prof. Dr., Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hyasar@siirt.edu.tr, orcid.org/0000-0003-1316-4330.

Tuba ÖZMEN²

²MEB, Batman Gültepe Anadolu Lisesi, tuubaa_ozmen@hotmail.com, orcid.org/0009-0001-4034-2924.

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 08.05.2024

Kabul/Accepted: 19.10.2024

DOI: 10.20322/littera.1480337

Anahtar Kelimeler

Madame Bovary, *Aşk-ı Memnu*,
Emma Bovary, Bihter Ziyagil,
memnu aşklar.

ÖZ

Kadın mevzuu her dönemde farklı şekillerde edebiyatta işlenmiştir. Edebi eserlerde önceden bir nesne olarak yer alan kadın, Aydınlanma Çağı ve sonrasında gelen Sanayileşme Devrimi ile beraber bir özne olarak yer almıştır. 19. asırdan sonra Avrupa romanında kadın, ferdî ve toplumsal bir varlık olarak olay örgüsünde işlenmiştir. Birçok romanda ise kadın, merkez karakter konumundadır. Bu çerçevede *Madame Bovary* romanındaki Emma Bovary karakteri, görüşleri, hayalleri Gustave Flaubert tarafından dikkate alınan bir kadındır. Romanda Emma; etkilenen, terk edilen ve aciz bir kadından öte etkileyen, terkeden ve etkin bir şahsiyettir. Bu değişimin Tanzimat ile beraber Türk romanını da etkilediği saptanmıştır. Halit Ziya Uşaklıgil de *Aşk-ı Memnu* romanında Bihter Ziyagil karakterini benzer çizgilerle kurgular. Emma Bovary gibi Bihter de terkeden ve etkin olmanın sonucu olarak toplumsal hayata karışır. Emma ve Bihter hayallerinin peşinde koşan, yerleşik âdetleri çiğneyen kadınlardır. Toplumsal hayatta belli bir ayar tutturamayan Emma ve Bihter, ihtiraslarının ve lüks hayata düşkünlüğünün yansımasının sonucu kocalarına karşı sadakatsiz davranırlar. Kahramanların başına gelenler açısından tespit edilen benzerliklerle birlikte her iki romanın ilk basımları sırasında yaşanan serüvende de aynı ilgiler bulunmaktadır. Her iki roman, toplumun genel ahlakına mugayir olduğu gerekçesiyle kovuşturmalar geçirmiş ve baskıları gecikmiştir. Bu çalışma mukayeseli bir çalışmadır. Çalışmada her iki roman, başkahramanlar düzleminde mukayese edilmiş ve söz konusu romanların gerek benzer gerekse farklı yönleri saptanmıştır.

ABSTRACT

Keywords

Madame Bovary, *Aşk-ı Memnu*,
Emma Bovary, Bihter,
forbidden loves.

The issue of woman has been handled in literature in different ways in each period. The woman, previously included as an object in literary works, became a subject along with the age of enlightenment and subsequent industrialization. The woman, in the 19th century European novel, influenced the plot as an individual and social being. They are also central characters in many novels. In this context, the character of Emma Bovary in *Madame Bovary's* novel is a woman whose views and dreams are taken into account by Gustave Flaubert. In the novel, Emma is more than an affected, abandoned and incapable woman, she is an influencing, abandoning and active personality. This change, along with the

Tanzimat (the political reforms made in the Ottoman State in 1839), has also affected the Turkish novel. Halit Ziya fictionalizes the character of Bihter Ziyagil with similar lines in his novel *Aşk-ı Memnu*. Bihter, just like Emma, also gets involved in social life as a result of being an abandoned and active person. Emma and Bihter are women chasing their dreams and breaking established customs. Emma and Bihter, who cannot maintain consistency in social life, behave unfaithfully towards their husbands as a result of the reflection of their passion and fondness for a luxurious life. The similarities detected in terms of what happened to the protagonists, both novels have similarities in the adventure experienced during their first edition. Both novels have been prosecuted and their repression has been delayed on the grounds that they are contrary to the general morality of society. In this study, similar and different aspects of both novels were determined by comparing them in terms of protagonists.

Atıf/Citation: Yaşar, H.; Özmen, T. (2024), "Kaderi Kesişen İki Arketip: Emma Bovary ile Bihter Ziyagil", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 10/4, 609-622.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Hüseyin YAŞAR, hyasar@siirt.edu.tr

GİRİŞ

Asırlardan beridir edebiyatın konusu olan ve edebiyatçının zihnini en çok meşgul eden konulardan biri kadın mevzusudur. Kadın kahramanlar kimi zaman hissettirdikleriyle kimi zaman yaşadıklarıyla kimi zaman da yaşattıklarıyla roman ve hikâyelerde başkahraman olmayı başarmışlardır. On dokuzuncu asırda roman türünde meydana gelen gelişme ile beraber kadınlar 'beşeri' taraflarıyla yoğun olarak yer almaya başlamıştır. Bu dönemde kadının toplumsal hayata katılması onun psikolojik ve sosyal bir özne olarak ele alınmasını sağlamıştır. Dünya edebiyatı ile paralel olarak Fransa'da Honoré de Balzac, Gustave Flaubert, Emile Zola, Victor Hugo gibi yazarlar kadını sıklıkla işlemişlerdir. Fransız edebiyatının ünlü romancısı Gustave Flaubert (1821- 1880) de kadın konusunu eserlerinde detaylı olarak ele almıştır. *Madam Bovary*³ (1857) romanı bu eserlerden biridir. Kitabın ilk baskısında başlığın hemen altında Moeurs de Prvince (Taşra Adetleri) taşımaktadır. Eserin olay örgüsü Emma adında bir kadının evliliği ve evlilik dışı yaşadıkları ilişkiler düzleminde gelişir. Roman, dönemin Fransa'sında büyük yankı uyandırmış ve Fransız halkının ahlakına ve geleneğine aykırı görüldüğünden en başta yayımlanması sakıncalı bulunmuştur. Açılan mahkeme Gustave Flaubert'in lehine sonuçlanınca 1856'ya tefrika edilen roman ancak 1857'de yayımlanabilmiştir. Türk edebiyatında da kadın mevzusu sık sık işlenmiştir. Batılılaşma ile beraber kadın meselesi sosyal bir sorun olarak edebiyatın gündemine gelmiştir: "Tanzimat devri romancıları, kadın konusuna büyük önem verirler. Tanzimat Devri'nde ortaya çıkan Türk romanı, Türk kadınının sosyal hayatındaki değişme ve gelişmelerde önemli rol oynar. Tanzimat yazarları, kadının çocukların terbiyesindeki önemini sık sık ele alırlar" (Karabulut, 2013a: 50). Bilhassa, Servet-i Fünun döneminde Avrupalı roman ve hikâyelerde, kadın artık beşeri özellikleriyle bir fert olarak olay örgüsünde yer almaktadır. Türkiye'de Avrupalı romanın temsilcisi olarak bilinen Halit Ziya Uşaklıgil (1866-1945), *Aşk-ı Memnu*⁴ adlı romanında kadının yaşamına, psikolojisine, evlilik hayatına ve evlilik dışı yaşamına ağırlık verir. Bunu da Bihter adında bir genç kızın yaşamından hareketle

³ Çalışmada, alıntılar için Nurullah Ataç ve Sabri Esat Siyavuşgil'in çevirdiği ve İş Bankası Yayınları tarafından basılan nüsha dikkate alınmıştır.

⁴ Çalışmada alıntılar için *Aşk-ı Memnu*'nun Özgür Yayıncılık tarafından yayımlanan 2006 yılındaki baskısı esas alınmıştır.

gerçekleştirir. Halit Ziya, Aşk memnu eserini kurgularken Madam Bovary romanından etkilenmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Zira Uşaklıgil, Fransız romancılarını tanıttığı *Hikâye* adlı eserinde Madame Bovary'yi övmekte ve "Madam Bovary zamanın tarih-i edebiyatında büyük bir ihtilal zuhura getirdi. (...). Bunda Flaubert'in gösterdiği maharet-i terbiye ve tedkikiye şayan-ı hayret bir derecededir." (Uşaklıgil, 2012: 61-64) diyerek Flaubert'in terbiye ve psikolojik saptamalar hususunda maharet gösterdiğini ifade etmektedir.

Edebiyat araştırmacıları, 1899 yılında tefrika edilen ancak 1925 yılında basımı yapılan *Aşk Memnu* romanı ile *Madam Bovary* romanını karşılaştırmış ve her iki roman arasında kahramanların kurgusu bakımından benzerliklere işaret etmişlerdir. Hatta Halit Ziya'nın Bihter'i oluştururken Emma Bovary'nin yaşamından etkilendiğini ve kahramanını bu minval üzerinden geliştirdiğini söylemektedirler. Madam Bovary ile onun etkisiyle kurgulanan Bihter, kendilerinin ve insanların hayatlarında yarattıkları sarsıntılarla birer romanın başkahramanı olmuşlardır. Madam Bovary'nin 'sadakatsizliği, doymayan ihtirası, uzak diyarların ve büyüleyici şatoların düşünüyü kurması' gibi sıfatlar Bihter'de de bulunmaktadır. Her ikisi de mutluluğu kendi yuvaları dışında aramaktadır. Her ikisi de peri masallarındaki gibi bir hayat yaşayacaklarına ikna oldukları için evlenmiştir.

Madam Bovary, hayatını anne sevgisi ve şefkatinden mahrum bir şekilde geçirmiştir. Yaşamının bir kısmını yurtlarda harcamıştır. Varlık içinde büyümekle birlikte çevresinde iletişim kuracak pek insan görememiş ve zamanının çoğunu kitaplara vermiştir. Bu sebeple kitaplarda gördüğü kahramanlar gibi yaşamayı umut etmiştir. Romanlardaki ve hayalindeki Paris'in salon hayatına ulaşmak için taşra gelenek ve göreneklerine muğayir davranmıştır. Ancak tutkusu durulmamış ve sürekli para harcamıştır. Bihter ise Madam Bovary kadar varsıl büyümemiş onun kadar aktif bir baba görmemiş, annesiz kalmamış hatta sonraki hayatında annesinin genetik yapısına kurban olmuştur.

Yapılan literatür araştırmasında her iki romanı mukayese eden bilimsel makale ve tez tespit edilmiştir. Ancak roman kahramanlarını ve bilhassa Emma Bovary ve Bihter Ziyagil'i karşılaştıran bir müstakil çalışmaya rastlanmıştır. Yapılan çalışmalar şunlardır: Setenay Er tarafından yapılan *Tutunamayan Üç Kadın Kurmaca: Emma Bovary, Anna Karenina, Bihter Ziyagil* adlı çalışmadır. Çalışma bu üç kadının hayata tutunamayışlarını irdelemektedir. Bu çalışmayla alakalı olarak Hanife Nalan Genç de *Hiç Yaşamamış Hep Yaşayacak İki Kadın: Emma ve Seniha* adlı çalışmasında Emma ile *Kiralık Konak* romanındaki Seniha'yı mukayese etmiştir. Sedat Maden ise *Aşk-ı Memnû ve Madam Bovary Romanlarında Kadınların Yönlendirdiği Olay Örgüsü* adlı bilimsel makalesinde her iki romanı farklı bir açıdan karşılaştırmıştır. Bu bağlamda, literatür araştırması da ortaya koymaktadır ki her iki roman karakterini detaylı olarak karşılaştırıp benzer ve farklı taraflarını ortaya koyan bilimsel bir makalenin eksikliği hissedilmektedir. Bu açıdan çalışma, bu eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır.

İsviçreli psikolog Carl Gustav Jung çeşitli deneyimlere dayanarak insanları gruplandırmıştır. Kavut'a göre "Jung'un arketip kavramı insan deneyiminin özüdür" (2020:686). Nesilden nesile geçen arketipler, insanlığın ilk imgelerini oluştururlar. Arketipler insan ruhunun her yerde belirgin bazı muhtevalarına işaret eden kolektif bilinçdışının kaçınılmaz bir uzantısıdır (Öztekin, 2011: 296). Bu çerçevede, Madam Bovary ve Bihter'in arzuları

ve yaşadıkları her kadın ruhunda var olan kolektif düşünceler ve arzulardır. Bu anlamda, arzuları ve yaşadıkları birer arketipsel sembollerdir. Bunun dışında yukarıda arketip “insan deneyiminin özü” olarak nitelendirilmiştir. Bu özlerden bir tanesi de aşık (lover) arketipidir. Tutkulu bir romantizm ve şehveti temsil eden bu arketip, duyguları ve cinsel dürtüleri için her şeyi yakmayı hatta bedenlerini dahi yok etmeyi göze alan Emma Bovary ve Bihter Ziyagil’de görülür. Bu arketip, kaderlerinin kesiştiği bir noktadır. Arzuları ve intiharları da birer arketipi oluşturmaktadır.

Tutkuların Esiri İki Kadın: Emma Bovary ile Bihter’in Ortak Yönleri

Bovaryizm’in İki Örneği: Emma ve Bihter Sadakatsizliği

Bovaryizm (Fr. Bovarysme), tatminsizlik hâli veya duygusudur. Bu kavram, *Madame Bovary* romanının ana kahramanı Emma Bovary’nin yaşadığı tatminsizlik ve sonrasında gelen sadakatsizlik hâlinde sonra kullanılan bir kavramdır. Fransızca makalesinde Maltern, Bovaryzmi şöyle tanımlamaktadır: “Bilhassa nevrotik bazı genç kızlarda karşılaşılan, ölçsüz ve hayali tutkulara, romanesk ve hayali dünyaya kaçış şeklinde beliren toplumsal ve gerçek olandan tatminsizlik durumudur” (Maltern, 2007: 4). Tatmin olamama ruh hali, her iki kadını da sadakatsizliğe götürmüştür. Sadakatsizlik, her iki kadın kahramanın esas özelliğidir. Ancak sadakatsizlikleri mukayese edildiğinde, Madam Bovary’nin sadakatsizliği Bihter’e göre daha fazladır. Emma evliliğe aslında hayallerine ulaşmak için razı olmuştur ve evleneceği zaman da aklında sadakatsizlik yoktur. Ancak, okuduğu romantik romanlar onun için bir kırılma noktasıdır. Zira bu romanlardaki erkekler, dans edebilen, zarif ve kibar erkeklerdir. Kocasını Charles Bovary ise okuduğu romanlardaki ve şiirlerdeki romantik erkeklerle alakasız; kendi halinde, iyi niyetli hatta saftır. Paris salon hayatından bihaber taşralı bir doktordur. Bu durum Emma için tam bir hayal kırıklığına yol açmaktadır:

“Evlenmeden önce gönlünde aşk uyanacağını sanmıştı; fakat bu aşkın neticesi olması lazım gelen saadetten eser bir eser yoktu. İçinden ‘Yanılmış olacağım.’ diyordu. Emma, bahtiyarlık, ihtiras, kendinden geçme gibi sözlerin, kitaplarda okuyup pek güzel bulduğu bu kelimelerin hayatta acaba neyin, hangi halin adı olduğunu düşünüp duruyordu” (Flaubert, 2022: 35).

Kocasını, kibar salon yaşamındaki erkekler gibi Emma ile ilgilenmek yerine işiyle daha çok meşguldür. Bu da Emma’da rahatsızlık yaratmaktadır. Emma mutsuz iken kocası Charles ise hiç olmadığı kadar mutludur. Hayal kırıklığı bu noktada yaşanmaktadır. Emma, ruhuna dokunabilen bir hayat arkadaşı arzulamaktadır.

Emma’nın her hâli ile gurur duymakta ve Paris salon hayatına layık bir kadın olduğunu düşünmektedir. Taşrada olması, eşinin ilgisizliği ve taşralılığı Emma’nın sınırlarını giderek bozmaktadır. Ruhunu mutluluk yerine hüznün kaplamaktadır:

“Charles’in hastalarından soylu bir Marki, karı-kocayı şatosundaki bir baloya davet eder. Emma buradaki ihtişamlı ve refah içindeki yaşantıya bağlanır. Marki ile dans eder. Balodaki diğer bir soylu Vikont onu dansa kaldırır. Emma, bu soylu şahsa âşık olur. Yakışıklı ve zengindir. Charles oradaki erkeklere nazaran daha sıradan ve ilgisizdir. Emma, böylece soyluluğa, zenginliğe ve kadın ruhunda anlayan bir erkeğe ihtiyaç duyar. Vikont’u unutamaz.” (Maden, 1998: 82-83).

Vikont'la ağır ağır başlayan ve sonrasında hızlanan dans, Emma'nın yeni hayatının gidişatının ipuçlarıdır. Marquis d'Andervilliers Emma'ya aradığı hayatın kendisindeki olmadığını bir kez daha hatırlatır. O davet Emma'nın hayatına açılan yeni kapıdır. Ancak bu kapı henüz açık değildir. Emma içeriye istediği gibi hemen sızamayacaktır: "Onların nasıl yaşadıklarını bilmek, hayatlarına girmek, o hayata karışmak istiyordu." (Flaubert, 2022: 55). Emma'nın Doktor Charles ile ulaşacağını düşündüğü hayata ne kadar uzak olduğunu ve esas hayatı başkalarının yaşadığını görmüştür. Bu Emma'nın dönüşümünün başlangıcıdır.

Charles'ın sıradan ve rutin hayatına karşın Emma, ruhuna dokunabilen sihirli bir aşk arzulamaktadır. Her doğan güneşin sabahında farklı bir şeyin, hareketin ve değişimin yaşanacağı umuduyla uyanmaktadır. Zira kendisini farklı hissetmektedir. Emma'nın güzelliği ve dikkat çekiciliği istediği hayata ulaşmasına yardımcı olarak tüm romanda etkisini hissettirmektedir. Mevcut yaşamının ötesinde çok daha fazlasını hak ettiğini düşünen Emma'da sadakatsizlik düşüncesi belirmeye başlar. Kocasını sıkıcı bulan genç kadın, eşini aldatmaya başlar. Bunu roman boyunca Léon Dupuis, Rodolphe Boulanger ile gerçekleştirir. Emma'nın sadakatsizliği ilk olarak Léon Dupuis adındaki avukat kâtibiyile yaşadığı ilişkide ortaya çıkar:

"Emma'nın güzelliğine vurulan noter yazıcısı Léon, şiir ve sanattan bahis açarak doktorun nazik eşinin ilgisini çekmeye çalışır. Yakınlaşırlar, ardından gizli buluşmalar, armağanlar ile yasak birliktelik başlar. Emma, kocasının kendisini tatmin edemeyen bir kişi olmasından muzdarip, bununla beraber Leon'da da aradığı asilliği, zenginliği bulamaz. Leon'a karşılık vermez. Léon, kasabadan tahsili için ayrılır. Emma, yaşayacağı yasak aşkı kaybettiği için pişman olur." (Maden, 1998: 83).

Emma, başta aradığı romantikliği bulduğunu düşünür ve kısa süreliğine ruhen tatmin olur. Ancak ihtirası, bu ruh tatminkârlığını sürekli kılmaz. Emma'nın isteği sadece ruh değil, soylu bir yaşam ve harcayacağı sınırsız bir paradır. Fakat ikisi de Léon'da yoktur. Emma, belli bir süreden sonra Léon'u da beğenmez. Onu sığ bulur ve asil ruh yapısından yoksun olduğunu düşünür. Tekrar arayış içerisine girer.

Emma, Léon'da arayıp da bulamadığı hasletler nedeniyle üzgündür. İhtirası ve kibar görünlü erkeklere olan tutkusu yüzünden sadakatsizliği depresir. Léon'un gidişinden sonra Charles'ın hastalarından olan bir uşağın efendisi Rodolphe Boulanger ile tanışır. Bu beyefendide Emma'nın aradığı her şey vardır; zenginlik, soyluluk, gençlik ve iyi bir görüntü. Rodolphe da Emma'yı görünce güzelliğine karşı koyamaz ve ondan etkilenir:

"Emma'yı elde etmenin yollarını arar. Zaman ilerledikçe yasak aşkın iki maktulu arasındaki yakınlık da artar. Rodolphe, geniş arazilere sahip, şatoda yaşayan; kısaca Emma için biçilmiş kaftandır. Emma, gizli buluşmalar, gezmeler sonunda Rodolphe'a bağlanır. Âşık olan bir kadının kural tanımazlığı ile kendini ona teslim eder. Akşamları gizli yasak aşklarını tazelerler. Kaçmaya karar verirler. Ama Rodolphe bunu yapamayacağı gerçeği ile yüzleşir." (Maden, 1998: 83).

Emma, bu sefer amacına ulaşmış olsa da onu elinde ebediyen tutamaz. Aşığı Rodolphe, Léon'dan farklı olarak kadınlara kur yapmayı bilen bir kadın avcısıdır. Bu nedenle kısa sürede hem Emma'dan sıkılır hem de zaten tadını fazlasıyla almış olduğu bu güzel için büyük bir fedakârlıkta bulunmak istemez. Emma onun için sadece güzel bir kadın ve bir nesnedir. Hep terk eden konumda olan Emma bu sefer terk edilir.

Emma, bu iki acı tecrübeden sonra gerçek aşkı aramaya çalışır. François de La Rochefoucauld'un şu ifadesi onun haletiruhiyesini karşılamaktadır: "Kadınlar ilk tutkularında sevgiliyi severler, sonraki tutkularında ise aşkı severler" (Rochefoucauld *Maximes*, 471). Bu bağlamda, romantik öncesi dönemin şaheseri olarak tanımlanan Bernardin de Saint-Pierre'in *Paul et Virginie* romanında Virginie'nin yaşadığı sevgi gibi daha derin ve samimi aşklara meyleder ve bu yüzden bu romanı okumaya başlar.

Emma Bovary, böylece burjuva toplumu tarafında empoze edilen toplumsal ve ahlaki değerleri çiğnemiş olur. Yaşadığı acıyı bastırmak isteyen Emma dine sığınır. Edebiyatla zihnini dağıtmaya çalışır. Ruh buhranını atlamasına yardımcı olmak isteyen kocası Charles, onu vilayete tiyatroya ve piyano derslerine gönderir. Rodolphe'ı unutmak isteyen ve bu arada başka erkekler de avunduğu düşündürülen Emma için bu kaçırılmayacak bir fırsattır. Hem bu taşradan uzaklaşıp vilayete gidecek hem de gönül yarasını daha önce içinde ukde kalan romantik genç Léon ile dolduracaktır. Bu Emma için olduğu kadar Léon için de fırsattır:

"Léon, hâlâ âşiktir Emma'ya. Emma da daha önceki pişmanlığının farkında bu yasak ilişkiye arzudur.

Yaşadığı aşk hüsrانından sonra sığınacak yeni bir limandı Leon; ayrıca o kadın ruhundan anlayan sanatçı ruhlı bir erkekti. Otel odalarında yasak aşklarını tüm zevkiyle yaşarlar." (Maden, 1998: 83).

Emma için bu güzelliğin sonu da maddiyata takılır. Çünkü gidip gelmek masraf gerektirmektedir. Ancak Emma hiçbir şekilde kendi lüksünden kısmamakta, birlikte olmak için de Léon'un evi dururken bunun ilişkisine ve kendisine yakışmayacağını düşündüğü için otele gitmektedir. Léon'un buna yetecek bir geliri olmadığı için de bunu kendisi karşılamaktadır. Fakat Emma'nın harcamaları yüzünden iyice yoksulluğa doğru giden kocasının koşulları bunu kaldıramamaktadır. Emma en son bir kıskacın içine düşmüştür. Hiçbir yerden destek bulamayan Emma, eski aşkı Rodolphe'dan medet ummuştur. Ancak ondan da bir karşılık göremeyince hayatına son vermek istemiştir.

Aşkı Memnu romanının Bihter'i de benzer sebeplerle sadakatsizlik girişiminde bulunur. Romanın olay örgüsünde annesinin kaderinden kaçmak, daha rahat yaşamak, daha çok harcamak, lüks bir yalıda hayat sürmek ve hayalindeki babaya sahip olmak için kendisinden yaşça büyük olan Adnan Bey ile evlenir. Evliliğinin ilk yılını bu düşüncelerle geçirir ve hayallerine kavuştuğu için mutludur: "Yaşlı ve asil bir adamla evlenmesi, bir bakıma, kendisini kendisine karşı korumak içindir. Ancak Bihter'in saygıdeğer bir kadın olarak yaşama isteği katılım kanunları önünde silinir." (Yuva, 2011: 312). İyi bir eş ve iyi bir anne olmaya çalışırken evliliklerinin birinci yılında yaptıkları Göksu gezisi Bihter'in damarında gezen kanın varlığını hatırlatır. Tıpkı Emma'nın Rodolphe'ı gördüğü gibi Bihter de Behlül'ü görünce ihtirası depresir ve kırılma noktası yaşanır:

"Behlül'ün Peyker'i baştan çıkarmak için etrafında dönmesi, ensesinden öpmek için eğilirken doğan cinsel hava, bunları gören Bihter'in, sonradan kendi cinsel açlığını fark etmesine ve istekleriyle Behlül arasında belli belirsiz bir bağ kurmasına yol açar." (Moran, 2021: 96).

Damarlarında uyuyan kanın uyanma zamanı gelmiştir. Damarında ve zihninde onu yakan ateş üryan vücudunu rahatlatmak isterken karanlıkta birden beliren koca bu gerçeğin şamarıdır ve Bihter'in yüzüne inip onu ürpertmiş ancak kendine getirememiştir. Romanda, onun bu ruh hâli bu cümlelerle tasvir edilir: "O şimdi bir

yabancı, hiç görülmemiş bir adam, gece karanlıktan istifade ederek şikârını parçalayıp öldüren canavardan biri gibiydi; bağıracaktı.” (Uşaklıgil, 2006: 201). Bir yıldır aynı evi, yatağını ve bedenini paylaştığı adamın gerçekte kendisi için ne olduğunu birden görür ve ondan hemen kurtulmak ister.

Kendisini arzulayan kocasını hayatının geri kalanında da sürdürüleceği şekliyle kapı dışarı eder. Adnan Bey’in yeri artık hep orası olduğu kanısına varır. Bihter önce odasından sonra hayatından kapı dışarı ettiği kocasının yerine tensel arzularını karşılayacak birini yani Behlül’ü ele geçirmek için kendini haklı gerekçelerine inandırmaya başlar:

“Artık bu karanlıktan kurtulmak istiyordu. İşitilmemek için yavaşça iskemlenin üstüne çıkarak tavanda kandile, o eski mabetlere mahsus bir fenere benzeyen kandile uzandı, yaktı. Kandil evvela yanmıyor gibiydi. Sonra birden ufak bir çıtırtı ile bir küçük ziya mevesi ihtizaz etti. Ve odanın karanlıklarında sarı bir duman şeklinde kayarak serpildi.” (Uşaklıgil, 2006: 212).

Kandilin hikâyesi Bihter’in hikâyesidir. Önce yanmamakta ısrar edecek sonra içinde yanmak için konulan gaz yağı tutuşup, alevlenip tüm hayatını kaplayacak ve onu bitirerek söndürecektir. Göksu gezisi dönüşü odasındaki ayna ve ayna karşısında kendini sorgulaması ise özüne dönüşün kapısıdır. Behlül ise bu kapının anahtarıdır: “Bihter akşam odasındaki aynada kendisiyle yüzleşmekten korkar. Bu kaçınılmaz yüzleşme karanlıkta olacak; Bilinçaltı veya Bihter’in öteki yüzü ayna metoforu ile açıklanacaktır.” (Korkmaz, 2007: 160) Bihter soyaçekime daha fazla dayanamaz. Onun Âdem’i Behlül, elması ise şekerdir. Artık sadakatin cennetinden kovulmaması için hiçbir şey eksik kalmamıştır. Şekerden (elmadan) yemek için Behlül’ün odasına gider. Bihter de Emma gibi böylelikle sadakatsizlikle tanışmıştır.

Mekânsal Açılım ve Uyanış

Birey, yaşamında karşılaştığı olaylar neticesinde arayışlar içine girebilir. “İnsanoğlu, içine düştüğü kaotik düzensizlikten kaçıp ruhen ve bedenen sığınabileceği, kurtuluşa ulaşabileceği zaman ve mekânları arar” (Karabulut, 2011: 981). Emma Bovary ve Bihter Ziyagil’in yaşadıkları ruhsal değişim ve buhran mekân değişimleriyle başlar. Emma’nın sadakatsizliğe götüren buhran iki mekânda gerçekleşir. Birincisi Marquis’in şatosudur. Marquis’in şatosundaki davet, kibar insanların katıldığı balo, Emma’nın hayallerine açılan mekândır. Emma Marquis d’Andervilliers şatosundaki davetle çocukluğundan beri hayalini kurduğu rüyadan uyanır ve bu hayatı gerçekte yaşamak için çaba sarf eder. İkincisi de Rodolphe’un şatosudur. Emma ilkinde zihinsel olarak ikincisinde fiziksel olarak sadakatsizliğe adım atar. Hayatı sürekli yalıda geçen Bihter de ilk defa yalı dışında bir yere gider. Burası tatlı su Frenklerinin uğradığı Göksu’dur. Bihter’in uyanışı Göksu gezisinde olmuştur. Bihter damarında akan kanın farkına o zaman varmıştır. Bu dış dünya Bihter’in de yeni dünyasına açılmasına sebep olan mekânsal değişimdir. Aslında hayat tecrübesizliği, mekânın cazibesi ile birleşince değişim kaçınılmaz olur.

Benzer Eşler, Benzer Kaderler: Charles Bovary ve Adnan Ziyağil

Emma'nın kocası Charles ile Adnan Bey arasında küçümsenmeyecek derecede benzerlikler bulunmaktadır. Her ikisi de sıradan ve rutin bir hayat yaşarlar. Yaşlarının verdiği olgunluk ve çevrelerinin empoze ettiği toplumsal ve ahlaki değerlerin dışına çıkamayan kişilerdir. Charles aslında evvela normal koşullarda Emma için iyi bir eş adayı sayılabilir. Ancak Emma'nın beklentileri kendi standartlarında yetişen genç kızlarınkinden çok farklıdır. O, okuduğu kitaplardaki soylu; romantik ve zengin erkeği arar. Onunla ihtiras ve aşkın dorukta olacağı bir birliktelik yaşamak ister. Ancak Doktor Charles'in evini geçindirmek için sürekli çalışması ve çoğu zaman dışarda olması Emma'nın beklentilerine cevap vermediği gibi istediği kadar büyük para da kazanamaz. Emma zamanla parasal açıdan yetersiz bulduğu eşini ruhen de yetersiz bulur. Ona göre Charles, ruhsal derinlikten ve karısının hissiyatını anlamaktan yoksundur. Eşinin ilgisizliği, beklentilere yanıt verememesi, işkolikliği Emma'yı meşru dairenin dışına iter.

Adnan Bey de Bihter'e karşı ilgisizdir. Yaş itibarıyla eşi Bihter'den çok büyük olduğundan eşine karşı büsbütün alakasızdır. Yirmili yaşlardaki bu genç ve güzel kadının maddiyat dışında hiçbir beklentisini anlayamaz: "Bihter, uyumsuz ve çiftler arasında yaş farklılığı fazla evliliklerin sorun olacağını, aynı zamanda para ve maddi menfaatler gözetilerek yapılacak bir evliliğin ise saadet getirmeyeceğinin temsili niteliğindedir." (Öztürk, 1998: 126). Bihter' in yanlış eş seçimi yaptığını anlaması çok uzun sürmez. Ancak hatasını eşinden boşanmak yerine cinsel açlığını eşinin genç ve çapkın yeğeni Behlül ile doyurmayı tercih eder. Kocası Adnan Bey'in sağladığı imkânlardan da olmak istemez. Emma ve Bihter'in yaptıklarından habersiz yaşayan kocalar eşlerine hayran ve bir o kadar da iyidirler.

Emma, Charles'in, Bihter de Adnan Bey'in ikinci evlilikleridir. Her iki koca da önceden evlenmişlerdir. Emma'nın kocası Charles'in ilk evliliği Hekeoise'yledir. Bihter'in kocası Adnan Bey'de romanda adı geçmemekle birlikte Bihter'den önce evlilik yapmıştır. Her iki kadın da ikinci eştir.

Kaçış ve Yavaş Değişim

Her iki kadın kahraman mevcut hayatlarından kurtulmak için evlenmişlerdir. Bu nedenle, aile kurmak, eşleriyle mutlu yuvanın temellerini atmak istemişlerdir. Hatta bu hedeflerini gerçekleştirmek için büyük gayret göstermişler, içsel bir seferberlik başlatmışlardır. Yani değişime ve iç dünyalarındaki şehvi arzulara direnmişlerdir. Değişmeden önce var olan koşullara uyum sağlamak için iki kahraman da kendini zorlamıştır. Bu husus romanın yazıldığı zaman ve dönemle de ilgilidir. Servet-i Fünun edebiyatının "En önemli temalarından olan kaçış, sadece fiziki değil, içsel bir nitelik taşır" (Karabulut, 2013b: 190). Emma da mekânsal kaçış gerçekleşmeden içsel kaçış başlamıştır. Emma bir müddet eviyle ve başka işlerle ilgilenir. Bihter ise gittiği evde "annecilik" oynayarak eşine sadakat göstererek kanındaki küsnel çağrışı bir yıl kadar bastırır. Geninin esiri olacağı zaman ise Behlül'ün uzakta olmasının etkisiyle beş altı ay kadar bekler.

Doyumsuzluk ve Lükse Düşkünlük

Emma ve Bihter'in bir başka özellikleri doyumsuz olmaları ve lükse düşkünlükleridir. Her iki kadın da hem maddi anlamda hem de sevgi bağlamında doyumsuzdur. Her ikisinin de kendilerine tapar derece sevdikleri kocaları onların sevgi ihtiyacını doyurmaz. Emma kocasının evindeki imkânları yeterli bulmaz. Daha çok ister, daha çok harcar. Bihter annesinin rutubetli yalısını yeterli bulmaz, başka yalı arzular. Emma kocasının delice aşkını doyurucu bulmaz. Onu sıkıcı görür. Bihter de kocasının ilgi ve sevgisiyle doymaz.

Her iki kadın da kendi imkânlarından çok daha fazlasını ister. Sürekli harcar ve sürekli ister. Hatta Emma bu yüzden evindeki eşyaların hacizlenmesine sebep olur ama hala doymaz. Borç istemeye giderken bile kahvaltı masası beğenir ve evinde düşler. Bihter ise çok zengin olmamakla beraber baba evinde yine lüks giyinmekte, gezmekte, eğlenmekte, tüketmekte, bir yalıda yaşamakta buna rağmen daha büyük bir yalı istemektedir. O da kendini çoğunlukla maddi sebeplerle sürüklediği bu evlilikle kendi sonunu hazırlamıştır.

Doyumsuzluk ve lükse olan meyilleri, onları birçok iyi hasletten uzaklaştırmıştır. Bu hasletten biri vefasızlık ve kıymet bilmezliktir. Kocaları, aile hayatlarına sadık olmalarına rağmen Emma ve Bihter, iyilikbilmezlik içerisindedirler. Her iki kadın kahraman da asla elindekiyle yetinmez. İmkânları için asla şükür etmezler. Hatta azlığıyla yakınır. Özellikle Emma her istediğini almak için her türlü yolu denemektedir. İkisi de mutlu bir yuva ve kendilerini seven bir kocaya sahipken bunu yeterli bulmazlar. Bu koşullar onlar için şükür sebebi değildir. Çünkü ikisi de nankördür.

Ava Giderken Avlanan İki Kadın: Emma Bovary ve Bihter Ziyagil

Emma ve Bihter, burjuva toplumunun ahlaki değerlerini ihlal ederek arzularını gerçekleştirmek için eşlerini farklı erkeklerle aldatmışlardır. Bu çerçevede ikisi de isteklerini gerçekleştirmek için karşı cinsi kullanmışlardır. Ancak görüştüğü erkekler, onları daha fazla kullanmıştır. Léon ilk başta saf bir âşık olsa da sonrasında Emma'dan hem bedensel olarak yararlanmış hem de Emma'nın ona sağladığı küçük olanaklardan (otel ücretini ödeme, küçük hediyeler alma vs) faydalanmıştır. Sıkılınca ve faydalanacağı koşullar kesilince de Emma'yı bir daha aramamıştır. Hatta başkası ile nişanlanmıştır. Rodolphe ise güzel kadını sadece yüz güzelliği ve bedeni için kullanmıştır. Doyuma ulaştınca da kaçma riski almak istemeyip sıkılıp bırakmıştır. Tam anlamıyla bir kadın avcısıdır. Emma'yı bir meta, cinsel obje olarak düşünmüş ve genç kızın hayallerinin farkında olamamıştır.

Bihter yakışıklı ve çapkın Behlül tarafından çoktan fark edilmiştir. Bihter'e yaklaşmak için fırsat bulduğu gün istediğini almayana kadar Bihter'i odasından göndermemiştir. Bihter'den sıkılınca da Nihal'le evlenme gerekçesiyle Bihter'den uzaklaşmıştır.

Eşlerini aldatmada en çok güvendikleri husus güzellikleridir. Güzellikleri onları baştan çıkartmış ve gerek maddi gerekse manevi menfaati bu yolla elde etmeye çalışmışlardır. Her iki kadın da nefes kesecek kadar güzeldir. Güzellikleri ile her istediklerini alırlar ve bütün dikkatleri üzerlerine çekerler. Emma, güzelliği ile kocasının aklını başından alır; Léon ve Rodolphe'u da güzelliği ile etkiler. Bihter ise kocası tarafından güzelliği sebebiyle tercih

edilmiştir. Yine eşi Adnan Bey'in yeğeni Behlül, güzel yengesi Bihter ile ilgili hayal kurmaktan kendini alıkoyamaz. Özellikle Emma güzelliğiyle her kapıyı açar. Hatta Emma'nın sonuna sebep olan arseniğe ulaşması da yine güzelliğinin etkisiyledir.

Gözleri Karartan Hırs ve Tutku

Emma ve Bihter, en başta sıradan bir yaşam sürdürmekteyken evlendikten sonra arzuları ve hayata bakışları değişir. Her iki kadın da son derece hırslı ve gözü karadır. İstediklerini elde etmek için herhangi bir şeyden çekinmezler. Emma küçük bir kasabada adının kötü anılacağını umursamaz ve sevdiği erkeklerle istediğini yaşar. Buna ulaşmak için de elinden geleni yapar. Hatta Rodolphe'ü görmek için kimse uyanmadan epey yol tepip onu görmeye gider. Léon ile görüşmek içinse kocasının neredeyse bütün mal varlığını tüketir. Bu iki erkek için borç altına girer ve kocasının bütün mal varlığını harcar. Bihter ise Behlül'e ulaşmak için kocasının ve diğer aile bireylerinin bulunduğu aynı çatı altında Behlül'ün odasına gider.

Kadın kahramanların ilişkilerini gururdan yoksun yaşadıkları ortadadır. Yine Emma'nın çoğu yaptığı şey ve Bihter'in yaptığı hata ortaya çıkınca iki kahraman da ölümü seçer. Fakat bu ölüm gururdan değildir. Yaşamlarını istedikleri gibi sürdüremeyeceklerini fark etmelerindedir.

Karşılanmayan Beklentiler ve İntihar

Emma ve Bihter'in yaşamları birçok yönden kesiştiği gibi sonları da benzer bir şekilde kesişir. Her iki kadın karakter de hazin bir şekilde hayatlarına son verirler. Bu kadınların evlilik dışı yaşadıkları maceralar beklentilerini karşılamaz ve arzularını dindiremez. Emma eczacı komşusundan zehrinin öğrendiği arseniği tercih eder. Arsenik Gustave Flaubert tarafından muhtemelen bilinçli seçilmiştir. Kendisi realist olan bir yazarın ölüm için de bilimsel bir seçenek kullanması gayet normaldir. Arseniğin yıllarca zehirlemelerde ve idamlarda kullanıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla etkili bir çözüm olduğu ortadadır: "Emma, eczaneden aldığı arseniği içer. Ölümü çabuk ve acısız olmadı, can çekişerek öldü." (Er, 2016: 14).

Bihter de Emma gibi yazarın trajediyi arttırma isteğinden dolayı ölümü için son dakikaya kadar beklemektedir. Bihter'in intiharında sadece kaçış değil, intikam da vardır. Çünkü Bihter sevdiği erkekten olurken sevdiği erkeğin mutlu bir evlilik yapacağı fikrine dayanamaz.

Emma ve Bihter oyunu kaybeden hırçın çocuk gibi yenilgiye razı olmamışlardır. Mademki oyun kaybedilecek, o zaman oyun bozulacaktır. Benzer yaşam döngülerine sahip olmuşlardır. Her iki kadın da bütün insanlar gibi doğar ve yaşar. Fakat doğal ölümü bekleyemezler ve intihar ederler.

Madam Bovary ile Bihter'in Farklı Yönleri

Annesizliği ve Anneliğin Kurbanı İki Genç Kız: Emma ve Bihter

Emma Bovary ve Bihter Ziyagil, mukayese edildiğinde yukarıda yer aldığı gibi birçok ortak yönlerinin yanında detaylı olarak incelendiğinde farklı yönlerinin bulunduğu yadsınamaz. Çalışmanın bu bölümünde her iki kadın karakterin farklı taraflarından söz edilecektir. İki kadın arasındaki en belirgin fark anne tipidir. Emma, anne

sevgisine hasret büyümüştür. Belki de evlilikten önceki hayatında sevgiye ulaşamadığı için hayatının geri kalanındaki bu boşluğu erkeklerin ilgisi ve maddiyatıyla doldurmaya çalışmıştır. Bihter ise tam tersi annesinin kurbanı olmaktadır. Yaşama iştahını, lüks ve zevk düşkünlüğünü ve en önemlisi sadakatsizliğini evlenerek -her ne kadar ondan uzak kalmaya çalışsa da- annesi Firdevs Hanım'dan almaktadır:

”Nihayet Firdevs Hanım'ın kızı olmuş idi; evet yalnız onun için gitmiş bu adamın kollarında mülevves (kirlili) bir kadın olmuş idi. Başka bir sebep bulamıyordu. Demek onun kanında, kanının zerrelere bir şey var ki onu böyle sürüklemiş, sebepsiz, özürsüz Firdevs Hanım'ın kızı yapmıştır.” (Uşaklıgil, 2006: 256).

Yazar böylelikle hatasından dolayı Bihter'i suçlamamıştır. Onun soyaçekim kurbanı olduğunu belirtmiştir. Bihter iyi bir eş olmak için evlenmişken tıpkı annesi gibi mutluluğu kocasının kollarında değil başka kollarda aramıştır.

İki Farklı Baba Arketipi

İki genç kız arasındaki en belirgin ikinci fark baba arketipidir. Emma'nın babası, toplumun beklentilerine uygun, sadece ailesi için yaşayan, eşi ölmüş olsa da sadık kalmaya devam eden, biricik evladı için en iyisini düşünen varsıl ve ağırlığı olan bir babadır. Kızı için eş adayını önceden fark eder. Charles'ı kızına layık görmese de uygun bulur ve babalık görevini her zaman yerine getirmeye çalışır. Kızının düğününü yapar. Düğünde kızının ve damadının isteklerini yerine getirir. Kızı evlendikten sonra ise bağı koparmaz.

Bihter'in babası, romanın normal akışında görülmez. Halit Ziya, bu babanın hayatını geri dönüş tekniği ile okuyucuya aktarır. Bu bilgilere göre Bihter'in babası, ailede etkin rol oynamamış pasif biridir. Bihter'in babası, karısı Firdevs'e söz geçirememiştir. Karısına başka erkeklerin ulaşmaya çalıştığına tanık olmuştur. Karısının sadakatsizlik yapacağına dair kendisinden tehdit almıştır. Hayatta iken varlığı ile yokluğu bir olmuştur. Gördükleri karşısında verdikleri tepkiler yetersiz kalmış ve sonunda eşine ait eşyaları kurcalarken Firdevs Hanım'ın onu aldattığını öğrenmiştir. Eşinin gerçek yüzünü tüm çıplaklığı ile gördükten bir hafta sonra ise ölmüştür. Bihter, çocuk yaşta babasız kalmıştır. Baba figürü Bihter'de sacayağı gibi eksiktir. Bihter bunun etkisiyle baba yokluğu konusunda annesini suçlamıştır. Bihter baba eksikliğini Adnan Bey ile doldurmaya çalışsa da Adnan Bey bu eksikliğı Bihter'in istediğı şekilde doldurmada yeterli olmamıştır. Tıpkı babasının yaptığı kocalığın annesine yetmemesi gibi o da farklı arayışlara yönelmiştir.

Sadakatsizliklerinin Sebepleri: Annesiz Sadakatsizlik ve Genetik Sadakatsizlik

Annesizlik, hayatın her yerinde Emma'nın karşısına çıkmaktadır. Emma'nın eşine sadakat göstermeyip aldatması annesizliğin ruhunda yarattığı tahribatın sonucudur. Emma'nın sadakatsizliğı belki de anne eksikliğınden kaynaklanan bir sevgi boşluğu iken Bihter'in sadakatsizliğı annesi Firdevs Hanım'ın tam da kendisidir. Ayrıca çocukluktan gelen sevgisel kabulün eksikliğı sebebiyle iki kadın üzerinden sevgi ve sevgisizlik bir sarkaç misali gidip gelmektedir. Bir tarafın hafifliğı, diğer tarafın ağırlığına sebep olmuştur. Emma'nın anne sevgisinden mahrum kalmasına karşılık Bihter hem anne hem de baba sevgisinden mahrumdur.

Emma babasından dolayı olumsuz anılmaz. Tam tersine Bihter annesinin şöhretini alnında bir etiket gibi taşır. Hatta onlar için Melih Bey takımı denilmektedir ve bu kötüleme amacıyla kullanılmaktadır. Öyle ki talibinin ona uygun olmamasında bu şöhretin etkisi vardır. Çünkü talipler, bu şöhretten dolayı Bihter'i eş olarak tercih etmemiştir.

Yuvadan kaçış mı? Yuva Kurmak mı?

Her iki genç kızın farklı amaçlarla evlendikleri müşahede edilmektedir. Emma'nın evliliğindeki asıl amaç köyden kaçmak ve okuduğu kitaplardaki yakışıklı ile romantizm yaşamaktır. Bihter'in ise evliliğinde temel olarak iki amaç vardır: Maddiyat ve kaçış. "Bihter'in temel amacı sadık kalacağı zengin bir koca bulmak ve onunla yaşam yolunu mutlu bir şekilde yürütmektir." (Korkmaz, 2007: 157). Gezmeyi, güzel giyinmeyi ve lüks yaşamayı seven Bihter, evlilik tercihini de bu yönde yapar. Bunların çoğunu annesi ile zor koşullarda da olsa yapmaya çalışır. Ancak annesinin kötü şöhretinden de kurtulmak ister: "Adnan Bey ile evlenerek annesinden kurtulmayı ve Adnan Beyin yalısına taşınarak zengin bir hayat yaşamayı planlamaktadır." (Demir, 2021: 295). Böylece her iki amacını da gerçekleştirmiş olacaktır.

Emma evlendikten sonra ilk mekân değişikliğini Charles'in evine yerleşerek yapar. İkinci mekânsal değişiklik Marquis d'Andervilliers'in şatosudur. Ancak bu mekân bir iki gün kullanılır ama etkisi Emma'nın hayatı boyunca devam eder. Hemen sonrasında Yonville'ye taşınırlar. Orada da Emma eve kapanmaz, çeşitli mekânlara gider. Bu mekânların en önemlisi Rodolphe'un şatosudur. Yine Léon ile gittiği otel sıklıkla kullandığı bir mekândır.

Emma'nın mekân fazlalığı ve arasındaki hareketliliğe karşın Bihter annesinin yalısından Adnan Bey'in yalısına geçer. Mekân olarak verilen bu iki konak dışında Bihter'in özündeki dünyasına geçişin anahtarı olan Göksu vardır. Görüldüğü üzere Emma'nın mekân sayısı fazla iken Bihter'in sınırlıdır.

Farklı Beklentiler ve Değiştirilen Âşıklar

Emma'nın aldatmadaki temel sebebi kocasının ilgisizliği, soylu olmayışı, zengin olmaması, ona farklı hissiyatlar yaşatamaması şeklinde sıralanabilir. Ancak Bihter'in aldatmadaki tek amacı geninin ona hatırlattığı cinselliktir.

İki genç kızın kocalarını kaç erkekle aldattıkları hususu önemlidir. Emma, roman boyunca üç erkekle Charles'i aldatmaktadır. İkişisiyle fiili olarak görüşmüştür. Ancak roman karakterleri tarafından farklı kişiler de olduğu tahmin edilmektedir. Emma zamana ve duruma göre âşıkları arasında geliş gidişler yaşamaktadır. Bu konuda son derece iştahsız ve doyumsuzdur. Ancak sadece kendisinin istedikleriyle görüşmekte ve hepsinden her türlü faydalanmaktadır. Aynı zamanda hem onlar için hem de kendi zevki için harcamalar da yapmaktadır. Bihter ise kocasından sonra tek kişi ile görüşmüştür. Bu tek kişi ise en olmayacak kişidir. Kocasını Adnan Beyin oğlu gibi gördüğü yeğeni Behlül'dür.

Farklı Yetiştirme Tarzları ve Değişen Kabiliyetler

Emma ve Bihter, farklı ortamlarda büyümüşlerdir. Emma belli bir eğitimden geçmiştir. Bu eğitimin dini olması oldukça ilginçtir: “Emma, manastır eğitimi almış, sanata ilgi duyan, soylu zengin sınıfın hayat tarzına özenen, sanatla olan diyalogu- nun da bu yaşamın bir göstergesi sayan genç bir kızdır.” (Maden, 1998: 82).

Bir başka farklı nokta ise çocuk sahibi olmalarıdır. Emma'nın varlığını umursamadığı bir kızı vardır. Dadının yanına büyümüş, kendi evinde iken de varlığının pek farkında olmamıştır. Kendisine sürekli harcama yaparken kızına bir şey almayı aklına bile getirmez. Rodolphe ile kaçmayı planlarken bile ona bir kızı olduğunu Rodolphe hatırlatır. İntihar sırasında ise günah çıkarır gibi kızını görmek ister. Hayatı boyunca -bir iki defa hariç- kızına hiç sevgi göstermemiş ve onun için bir şey yapmamıştır.

Bihter'in ise hiç çocuğu olmamıştır. O evlenmeden Adnan Bey'in çocuklarını iki şirin olarak nitelendirir. Evliliğin ilk aylarında onlara annelik yapmaya çalıştığı da söylenebilir. Emma her aşk bitişinden sonra yeni bir aşk krizi yaşar. Sinir buhranları, solgunluğu, hayata karşı ilgisizliği biten her aşk macerasından sonra tuttuğu yas olarak nitelendirilebilir. Ancak kocası onun hasta olduğunu düşünür ve daha çok şefkat gösterir. Bihter'de ise sinir krizleri yoktur. Ancak Behlül aklına düştüğü andan itibaren kocasına karşı ilgisiz davranır ve onu kendinden uzak tutmaya çalışır.

Her iki koca farklı yollarla eşlerinin kendilerini aldattıklarını öğrenirler. Emma'nın eşi Charles karısı öldükten sonra hatıraları ile avunmaya çalışırken karısının kendisini defalarca aldattığı gerçeğini mektuplardan öğrenir. Bihter'in kocası Adnan Bey ise Bihter hayatta iken öğrenir.

SONUÇ

Madam Bovary ve *Aşk-ı Memnu* romanları incelendiğinde aralarında önemli benzerlikler bulunmaktadır. Bilhassa iki kadın başkahramanın birbirine benzer yönlerinin oldukça fazla olduğu ve birbirinin tamamlayıcısı oldukları saptanmıştır. İnsanlığın ortak deneyimlerini ve olgularını simgeleyen arketipler, Bihter ve Madam Bovary yaşantılarında mevcuttur. Her iki kadının içinde var olan aldatma arzusu ve intiharları bu çerçevede düşünülmelidir. Âşık (lover) arkitipi çerçevesinde benzer özellikler gösteren iki kadın da çok âşık ve tutkuludur. Her ikisi de aşkını elde etmek için tehlikeli işlere girişmektedir. Gustave Falubert hayranı olan Halit Ziya, *Madame Bovary*'yi Türkiye'deki hayata uyarlayarak *Aşk-ı Memnu*'yu yazmıştır. Araştırmada, realizm akımı çerçevesinde roman yazan her iki yazarın eserleri arasında ortak yönler saptandığı gibi farklı yönler de işaret edilmiştir. Romanlar, kahramanların kurgusu bakımından benzeşmektedir. Hem Emma hem Bihter'in Fransız ve Osmanlı toplumlarının geleneklerine aykırı davranarak kocalarına karşı sadakatsiz davrandıkları saptanmıştır. Buna bağlı olarak her iki romanın yayım süreci de sancılı olmuştur. Her iki eser, genel ahlaka 'muzir' ve 'müstehcen' bulunduğundan kovuşturma geçirmiştir. Bu benzerliklerin dışında her iki başkahramanın da lükse düşkünlük, doyumsuzluk, tutkulu olma, güzelliklerini kullanarak erkeği baştan çıkarma, aldatma ve sonlarının hazin bir şekilde bitmesi gibi yönleriyle yaşamları kesişmektedir. Hırslarının esiri olan iki genç kadın emellerine ulaşamayınca hayal kırıklıklarına uğramışlar ve son kurtuluşun 'ölüm' olduğunu düşünerek intihar etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Demir, Erdi (2021). "Halit Ziya'nın Aşk-ı Memnu Romanında Kadın Temsillerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi". *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*. 6 (1): 293-307
- Er, Setenay (2016). *Tutunamayan Üç Kurmaca Kadın: Emma Bovary, Anna Karenina, Bihter Ziyağil*. Yüksek Lisans Seminer Çalışması. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Flaubert, Gustave (2022). *Madam Bovary*. çev: Sabahattin Eyüboğlu. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- <http://archipope.over-blog.com/article-13730943.html> [Erişim Tarihi: 24.03.2024]
- Karabulut, Mustafa (2011). "Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerine Psikanalitik Bir Yaklaşım". *Turkish Studies*. 6(3): 973-988.
- Karabulut, Mustafa (2013a). "Tanzimat Dönemi Türk Romanında Kadın Üzerine Tematik Bir İnceleme". *Erdem Dergisi*. (64): 49-69.
- Karabulut, Mustafa (2013b). *Cenap Şahabettin Şiiri-Tematik Bir İnceleme*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kavut, Sevgi (2020). "Carl Gustav Jung: Kavramları, Kuramları ve Düşünce Yapısı Üzerine Bir İnceleme". *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6(2): 681-695.
- Korkmaz, Ramazan (2007). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Maden, Sedat (1998). "Ask-ı Memnu ve Madam Bovary Romanlarında Kadınların Yönlendirdiği Olay Örgüsü". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (24): 79-97.
- Maltern. (2007). Gustave Flaubert 1821-1880: De Mme Bovary au Bovarysme comme névrose d'insatisfaction. [en ligne] [consulté 2018-11-07].
- Moran, Berna (2021). *Türk Romanına Eleştirel Bakış-I*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öztekin, A. (2011). "İbn Arabî'nin "Âyân-ı Sâbite"si İle Jung'un "Arketipler"i Üzerine Bir Değerlendirme". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 52(1): 293-303.
- Uşaklıgil, Halit Ziya (2006). *Aşk-ı Memnu*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Uşaklıgil, Halit Ziya (2012). Hikaye. hzl. Fazıl Gökçek. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yuva, Gül Mete (2011). *Modern Türk Edebiyatının Fransız Kaynakları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.